

صلى الله عليه وسلم

دانشکده الهیات و معارف اسلامی (شهیبد مطهری)

گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان پایان نامه:

بررسی فقهی قراردادهای آتی

ارائه شده جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشد

فقه و مبانی حقوق

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر حسین نصری مقدم

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر سید محمد حسینی

نگارش:

محمد بای

تابستان ۱۳۹۰

تعهدنامه

اینجانب محمد بای دانشجوی دوره کارشناسی ارشد رشته «فقه و مبانی حقوق اسلامی» دانشکده الهیات و معارف اسلامی (شهید مطهری) دانشگاه فردوسی مشهد نویسنده پایان نامه با عنوان «بررسی فقهی معاملات آتی» تحت‌راهنمایی جناب دکتر حسین ناصری مقدم متعهد می‌شوم:

- تحقیقات در این رساله/پایان نامه توسط اینجانب انجام شده است و از صحت و اصالت برخوردار است.
- در استفاده از نتایج پژوهش‌های محققان دیگر به مرجع مورد استفاده استناد شده است.
- مطالب مندرج در رساله/پایان نامه تاکنون توسط خود یا فرد دیگری برای دریافت هیچ نوع مدرک یا امتیازی در هیچ جا ارائه نشده است.
- کلیه حقوق معنوی این اثر متعلق به دانشگاه فردوسی مشهد می‌باشد و مقالات مستخرج با نام « دانشگاه فردوسی مشهد » و یا « Mashhad Ferdowsi University of » به چاپ خواهد رسید.
- حقوق معنوی تمام افرادی که در به دست آمدن نتایج اصلی رساله/پایان نامه تأثیرگذار بوده‌اند در مقالات مستخرج از رساله/ پایان نامه رعایت شده است.
- در کلیه مراحل انجام این رساله/پایان نامه، در مواردی که از موجود زنده (یا بافتهای آنها) استفاده شده است ضوابط و اصول اخلاقی رعایت شده است.
- در کلیه مراحل انجام این رساله/پایان نامه، در مواردی که به حوزه اطلاعات شخصی افراد دسترسی یافته یا استفاده شده است، اصل رازداری، ضوابط و اصول اخلاق انسانی رعایت شده است.

دانشجو

مالکیت نتایج و حق نشر

- کلیه حقوق معنوی این اثر و محصولات آن (مقالات مستخرج، کتاب، برنامه های رایانه‌ای، نرم افزارها و تجهیزات ساخته شده) متعلق به دانشگاه فردوسی مشهد می‌باشد. این مطلب باید به نحو مقتضی در تولیدات علمی مربوطه ذکر شود.
- استفاده از اطلاعات و نتایج موجود در رساله/پایان نامه بدون ذکر مرجع مجاز

بسمه تعالی
مشخصات پایان نامه تحصیلی دانشجویان
دانشگاه فردوسی مشهد

عنوان پایان نامه: بررسی فقهی معاملات آتی

نام نویسنده: محمد بای

نام استاد راهنما: دکتر حسین ناصری مقدم

نام استاد مشاور: دکتر سید محمد حسینی

دانشکده: الهیات و معارف اسلامی	گروه: فقه و مبانی حقوق اسلامی	رشته تحصیلی: الهیات - فقه و مبانی حقوق اسلامی
--------------------------------	-------------------------------	---

تاریخ دفاع: ۰۶/۰۴/۱۳۹۰

تاریخ تصویب: ۰۴/۰۳/۱۳۸۹

تعداد صفحات: ۱۴۷

دکتری ○

مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد ●

چکیده پایان نامه :

ریسک و مدیریت آن، همواره از دغدغه‌های هر سرمایه‌گذاری، در بازارهای سرمایه و روابط تجاری است. به این دلیل در جهت مدیریت صحیح ریسک، قراردادهای تجاری جدید در حال ظهورند. از مهم‌ترین ابزار مدیریت ریسک، قراردادهای آتی است. این قراردادها یکی از ابزارهای مشتقه است که سهم عمده‌ای از روابط تجاری دنیا را به خود اختصاص داده است. از بدو ورود و حضور در بازار سرمایه ایران، این قراردادها با مخالفت‌های بسیاری مواجه شده است. هر قراردادی که در کشور منعقد می‌شود، باید منطبق با قواعد فقهی باشد. اشکالات عمده‌ای مانند اشمال بر بیع کالی به کالی، بیع غرری و عدم تحقق تسلیم و تسلّم، بر قراردادهای آتی وارد است. این پژوهش می‌کوشد با بهره‌گیری از روش توصیفی، تحلیلی و مطالعات میان رشته‌ای (فقهی، حقوقی و اقتصادی) با بررسی ارکان حقوقی قراردادهای آتی و تطبیق آن با موازین فقهی، حضور این قراردادها را در بازار سرمایه ایران توجیه نماید.

امضای استاد راهنما:

تاریخ:

کلید واژه ها:

۱. قراردادهای آتی
۲. مدیریت ریسک
۳. قواعد فقهی
۴. غرر
۵. کالی به کالی
۶. صلح

فهرست مطالب

مقدمه..... ۱

أ: تعریف و بیان مساله..... ۱

ب: پرسش‌ها..... ۴

ج: فرضیه‌های پژوهش..... ۴

ضرورت انجام پژوهش..... ۴

د: پیشینه پژوهش..... ۵

ر: هدف از انجام پژوهش..... ۶

س: روش انجام پژوهش و گردآوری اطلاعات..... ۷

ش: ساختار پژوهش..... ۷

فصل اول: کلیات تحقیق..... ۹

درآمد..... ۱۰

مبحث اول: مدیریت ریسک در بازار بورس..... ۱۳

أ: اوراق سهام..... ۱۴

ب: اوراق قرضه..... ۱۵

ج: ابزار مشتقه..... ۱۶

مبحث دوم: ابزار مشتقه..... ۱۸

أ - قرارداد سلف..... ۱۸

ب - قرارداد معاوضه‌ای (سواپ)..... ۱۹

ج - قرارداد اختیار..... ۲۰

ج - ۱: اختیار خرید..... ۲۳

ج - ۲: اختیار فروش..... ۲۴

مبحث سوم: قراردادهای آتی..... ۲۵

أ: تعریف..... ۲۵

ب: ویژگی‌های قراردادهای آتی..... ۲۸

ب - ۱: انجام معامله در بورس..... ۲۸

ب - ۲: استاندارد بودن قراردادهای آتی..... ۲۸

ب - ۳: ضمانت اجر..... ۲۹

ب - ۴: حساب ودیعه..... ۳۰

- ب-۵: تعدیل حساب ودیعه..... ۳۲
- ج: روش‌های خروج از بازار آتی (تسویه قراردادهای آتی)..... ۳۳
- ج-۱: روش تحویل..... ۳۳
- ج-۲: روش تسویه نقدی..... ۳۴
- ج-۳: روش مبادله جبرانی..... ۳۴
- ج-۴: روش مبادله قراردادهای آتی با کالا..... ۳۵
- د: مزایای قراردادهای آتی..... ۳۶
- د-۱: پوشش ریسک..... ۳۶
- د-۲: انجام قراردادهای بزرگ با هزینه اندک..... ۳۶
- د-۳: تضمین مبادلات توسط اتاق پایاپای..... ۳۷
- د-۴: توانایی برای فروش اولیه..... ۳۷
- د-۵: استاندارد شدن قراردادها..... ۳۷
- د-۶: شفافیت قیمت..... ۳۸
- د-۷: افزایش نقدینگی در بازارهای مالی..... ۳۸
- ر: معایب قراردادهای آتی..... ۳۹
- س: معامله‌گران در بازار بورس..... ۴۱

س ۱- پوشش دهندگان ریسک (هج کننده‌ها)..... ۴۱

س ۲- سفته‌بازان (سرمایه‌گذاران)..... ۴۲

س ۳- آریترایز کنندگان..... ۴۳

مبحث چهارم: ارکان حقوقی قراردادهای آتی..... ۴۵

أ: ایجاب و قبول..... ۴۶

ب: وجه التزام..... ۴۸

ج: شرایط عقد..... ۴۹

ج ۱- شرایط صریح..... ۵۰

ج ۲- شرایط ضمن عقد..... ۵۰

ج ۱-۲: شرط ضمنی عرفی..... ۵۰

ج ۲-۲: شرط ضمنی قانونی..... ۵۱

ج ۲-۳: شرط ضمنی دادگاه..... ۵۱

د: زمان و مکان انجام قرارداد..... ۵۱

فصل دوم: بررسی فقهی، حقوقی ارکان عقود و قراردادها..... ۵۳

مقدمه..... ۵۵

مبحث اول : ارکان معامله..... ۵۸

أ - قرارداد و ویژگی‌های آن..... ۵۸

أ - ۱: قرارداد غرری نباشد..... ۵۹

أ - ۱-۱: دیدگاه فقها در مورد مفهوم غرر..... ۵۹

أ - ۱-۲: دلایل بطلان بیع غرری..... ۶۰

- کتاب..... ۶۰

- روایات..... ۶۱

- اجماع..... ۶۳

أ - ۲: ربوی نباشد..... ۶۴

أ - ۲-۱: اقسام ربا..... ۶۵

أ - ۲-۲: ادله حرمت ربا..... ۶۶

- کتاب..... ۶۷

- سنت..... ۶۸

- اجماع..... ۷۰

أ - ۳: اکل مال به باطل نباشد..... ۷۲

أ - ۳-۱: برخی مصادیق اکل به باطل مال..... ۷۳

ب: عوضین و ویژگی‌های آن ۷۵

ب - ۱: مالیت داشته باشند ۷۵

ب - ۲: قابل تملک باشند ۷۶

ب - ۳: معلوم و معین باشد ۷۶

ب - ۴: قابلیت پذیرش اثر عقد را دارا باشد ۷۶

ب - ۵: عوضین قابل تسلیم باشند ۷۷

ب - ۶: مملوک باشد ۷۷

ج - شرایط طرفین قرارداد ۷۸

ج - ۱: اهلیت ۷۸

ج - ۱-۱: شرط بلوغ ۷۸

ج - ۱-۲: عقل ۷۹

ج - ۱-۳: رشد ۷۹

ج - ۲: قصد ۸۰

ج - ۳: اختیار ۸۰

ج - ۴: جواز تصرف ۸۱

مبحث دوم: تقسیم‌بندی عقود.....	۸۳
أ - عقد صحیح و عقد باطل و عقد غیر نافذ.....	۸۳
ب - عقد لازم و عقد جایز.....	۸۴
ج - عقد معین و عقد غیر معین.....	۸۵
د - عقد معلق و عقد منجز.....	۸۶
ر - عقد مطلق و عقد مشروط.....	۸۷
ز - عقد عهدهی و عقد تملیکی.....	۸۸
س - عقود معاوضی و عقود غیر معاوضی.....	۸۹

فصل سوم: بررسی فقهی قراردادهای آتی.....

مقدمه.....	۹۱
------------	----

مبحث اول: مخالفین قراردادهای آتی و تبیین نظرات آنها.....

أ: مصداق معاملات دین به دین (کالی به کالی).....	۹۱
أ - ۱: تعریف بیع دین به دین.....	۹۲
أ - ۲: نقد و بررسی.....	۹۴

أ - ۲ - ۱: مراد از عقد دین به دین یا کالی به کالی..... ۹۴

أ - ۲ - ۲: شرط تاجیل در همه یا قسمتی از ثمن یا مثن..... ۹۷

ب: عدم تحقق تسلیم و تسلّم..... ۹۹

ج: اشمال قراردادهای آتی بر بیع غری..... ۱۰۳

مبحث دوم: بررسی قراردادهای آتی بر اساس عقود معین..... ۱۰۵

أ - بررسی قراردادهای آتی در چهارچوب عقد جعاله..... ۱۰۵

ب - بررسی قراردادهای آتی در چهارچوب عقد استصناع..... ۱۰۹

ج - بررسی قراردادهای آتی در چهارچوب عقد سلف..... ۱۱۶

- شرایط عقد سلف..... ۱۱۶

د - بررسی قراردادهای آتی در چهارچوب عقد صلح..... ۱۱۹

- شرایط اساسی صحت عقد صلح..... ۱۲۰

س: نقد و بررسی نظرات..... ۱۲۴

خاتمه..... ۱۲۷

دستاوردها و پیشنهادات پژوهش..... ۱۲۷

أ: تاثیر حضور یا عدم حضور قراردادهای آتی در عرصه اقتصاد اسلامی..... ۱۲۷

ب: مبانی فقهی، حقوقی قراردادهای آتی.....۱۲۹

ب - ۱: اصل اول در معاملات مالی صحت است یا فساد؟.....۱۲۹

ب - ۲: عقود معین و غیر معین.....۱۳۱

ب - ۳: عقود عهدی و تملیکی.....۱۳۲

ب - ۴: تبیین قراردادهای آتی در چهارچوب عقد صلح.....۱۳۳

ضمیمه‌ها.....۱۳۴

ضمیمه شماره ۱.....۱۳۵

ضمیمه شماره ۲.....۱۳۶

ضمیمه شماره ۳.....۱۳۷

فهرست منابع و مآخذ.....۱۳۸

مقدمه

أ: تعریف و بیان مساله

اقتصاد و رونق تجارت و بازرگانی یکی از مولفه‌های اصلی پیشرفت و ملاک سنجش رشد و باروری در هر جامعه‌ای است. این عامل ارتباط مستقیم با سطح رفاه و آسایش مردم یک کشور دارد و پیشرفت و توسعه در دیگر زمینه‌ها مانند فرهنگ، تحصیل، سیاست،... متاثر از این موضوع هستند. اسلام همواره بر این موضوع تاکید فراوان می‌کند و از آغاز ظهور نگاهی ویژه به مساله اقتصاد و تجارت داشته است؛ تا آنجا که کار و تلاش برای تامین معیشت خانواده را از اهم واجبات دینی می‌شمرد. کار و تلاش اقتصادی علاوه بر نقش مثبت در تعالی شخصیت انسان و کسب درآمد، توسعه و پیشرفت جامعه را در پی دارد. کار، منشاء اصلی تولید ثروت است. در بینش و تفکر اسلامی، کار خلاق و مولد منشاء کسب مال و درآمد و کلید استفاده از منابع طبیعی و خدادادی است.

در ادبیات اقتصادی مهمترین عامل و رگ حیات یک نظام اقتصادی سرمایه است، که دیگر عوامل تولید مانند نیروی کار، منابع طبیعی، مدیریت و فن‌آوری، مستقیماً تحت تاثیر آن قرار دارند. امروزه بازارهای سرمایه^۱ نقش اساسی را در تامین و تزریق وجوه، به منظور افزایش تولید و رونق اقتصادی در کشورهای در حال توسعه دارا می‌باشند. اگر در کشوری بازار سرمایه مجهز و کارآمد باشد، واحدهای تولیدی نیازمند سرمایه می‌توانند با انتشار اوراق بهادار، وارد این بازار

^۱بازار سرمایه زیربنای فعالیت‌های تجاری، صنعتی، دولتی و خصوصی و واسطه‌ای برای تخصیص وجوه بلندمدت به منظور تشکیل دارایی‌های سرمایه‌ای است. وجوه این بازار از سرمایه‌گذاران انفرادی، شرکت‌های سرمایه‌گذاری، صندوق‌ها، بانک‌ها و دیگر دارندگان وجوه تامین می‌شود. وجوه مذکور جهت تامین مالی طرح‌های کار و تولید و توسعه‌ای شرکت‌های مورد قبول در بورس اوراق بهادار مورد استفاده قرار می‌گیرد. به عبارت دیگر، بازار سرمایه، دارایی را از بخش‌های دارای مازاد، جمع‌آوری می‌کند و آن را به سمت کسانی که نیازمند تامین مالی هستند، هدایت می‌کند.

شوند و نیازهای مالی خود را در راستای تولید، تامین نمایند. امروزه با توجه به افزایش روابط تجاری و توسعه سطح مبادلات و پیچیدگی معاملات، نیاز به ابزارهای جدید مالی در بازارهای سرمایه کاملا مشهود است. این ابزارها شکافهای موجود در بازارهای تجاری را پر می‌کنند.

از دلایل اصلی ظهور ابزارهای جدید مالی، کاهش مدیریت ریسک در فعالیتهای اقتصادی است. فعالیتهای اقتصادی، و سرمایه‌گذاری‌ها در سطح کلان آن، در بازارهای مختلف، همواره با احتمال ریسک مواجه بوده است. ریسک خطری است که در نتیجه عدم اطمینان نسبت به ماهیت و کیفیت وقوع پدیده‌ای در آینده، حادث می‌شود. ریسک همیشه یکی از دغدغه‌های سرمایه‌گذاران بوده و اصولاً فعالیتهای اقتصادی بدون پذیرش مساله ریسک میسر نمی‌باشد؛ حتی رشد و بالندگی اقتصاد در گرو همین مساله می‌باشد. سرمایه‌گذاران با ضریب اطمینان بالا و توان پیش‌بینی وضعیت قرارداد در انتخاب قرارداد مورد نظر خود، از قدرت انتخاب بیشتری در جهت سرمایه‌گذاری سودمند برخوردارند.

روش متداول در بازار سرمایه برای مدیریت و تبادل ریسک، برخی اوراق بهادار است. این اوراق ابزار مالی قابل معامله‌ای هستند که به دارنده آن حقی مشخص، بر دارایی معینی می‌دهند. به طور کلی اوراق بهادار در سه شکل اوراق سهام، اوراق قرضه و ابزارهای مشتقه ارائه می‌شود.

یکی از قراردادهای مهم ابزار مشتقه قراردادهای آتی است. قراردادهای آتی توافق‌نامه‌ای مبتنی بر خرید یا فروش کالایی در زمانی معین در آینده و با قیمت مشخص است. این قراردادها پدیده‌ای نوظهور در عرصه مبادلات بین‌المللی است، که اخیراً در بازار بورس کشور و روابط تجاری، رواج گسترده‌ای یافته است. به عبارت دقیق‌تر، این معامله را اصطلاحاً می‌توان تعهد خرید در مقابل تعهد فروش، در زمان آینده و با قیمت مورد توافق طرفین هنگام امضای قرارداد، نامید. قراردادهای آتی تحت نظارت بازار بورس، استاندارد می‌شوند و از ضمانت اجرای بالا در

جهت کاهش ریسک ناشی از عدم ایفای به تعهد، برخوردار هستند. کالای تحویلی در قراردادهای آتی باید دارای کیفیت و کمیت معین بوده و زمان و محل تحویل آن نیز مشخص باشد. تنها متغیر در این قراردادها، قیمت است که در مرحله معامله کشف می‌شود.

با توجه به نوظهور بودن قراردادهای آتی در عرصه مبادلات تجاری کشور، در جهت تطابق آن با ارکان اساسی صحت قراردادها بر طبق قوانین موضوعه و فقه اسلامی، و در نتیجه مشروعیت آن، اختلافات بسیاری ظاهر شده است. در شریعت اسلام مادیات همواره در کنار معنویات مطرح می‌شود. از نظر اسلام شرط اصلی داشتن روابط تجاری سالم و سودمند، ایمان به موازین شرعی و اصول مصرحه در این موضوع است. اگر بهترین الگوها و مناسبترین برنامه‌ها در جهت رونق اقتصاد و تجارت، همگام و مطابق با زیربنای دینی و شرعی نباشد، در طی زمان کارایی خود را از دست می‌دهد و شکست در این زمینه را به همراه خواهد داشت. رعایت برخی اصول، در ماهیت قرارداد مانند اینکه قرارداد مصداق معاملات غرری، ربوی، اکل به باطل، و یا اینکه دارای جهت نامشروع نباشد و یا در طرفین قرارداد مانند اهلیت متعاقدین و صحت تملک آنان، و نیز در موضوع مورد قرارداد مانند اینکه قابل تملک بوده و قابلیت تسلیم و تسلم را داشته باشد. بنابراین از آنجا که هر رابطه تجاری و انعقاد قراردادها در اقتصاد کشورهای اسلامی در چهارچوب قوانین فقهی و شرعی، بررسی و کنکاش می‌شود، این قراردادها نیازمند تحقیق و تفحص بیشتر می‌باشد. در این راستا برخی کوشیده‌اند که قراردادهای آتی را تحت شمول برخی عقود معین قرار دهند. این گروه در راستای هدف خود در مشروعیت بخشیدن به قراردادهای آتی، این قراردادها را چهارچوب عقود مانند جعاله، سلف، استصناع و صلح بررسی می‌کنند. برخی دیگر نیز به عنوان قراردادی مستقل و در زیر مجموعه عقود غیر معین، با تاکید بر اصل آزادی قراردادها بررسی کرده‌اند. و عده‌ای نیز این قرارداد را باطل می‌دانند. این عده شبهاتی مانند

اشتمال معاملات آتی بر بیع دین به دین، غرری بودن این قراردادها، عدم تحقق تسلیم و تسلیم، و شبهه ربا را مطرح می‌نمایند.

ب: پرسش‌ها

- آیا قراردادهای آتی با موازین شریعت سازگاری دارد؟

- ضرورت وجود، چنین معاملاتی در صحنه اقتصاد اسلامی چیست؟

- آیا قراردادهای آتی را می‌توان بر اساس عقود معین فقهی مانند سلف، جعاله، استصناع، صلح و... سازماندهی کرد؟

ج: فرضیه‌های پژوهش

ج-۱: قراردادهای آتی با ارکان اساسی صحت قراردادها مطابقت و هماهنگی دارد.

ج-۲: قراردادهای آتی را براساس اصل آزادی قراردادها و اصل اولی صحت در معاملات، می‌توان برطبق عقود غیر معین مشروعیت بخشید.

د: ضرورت انجام پژوهش

امروزه اقتصاد و روابط تجاری در کشورهای مختلف دنیا، به سرعت در حال پیشرفت و توسعه سریع، و در رقابتی تنگاتنگ در جهت جلب سرمایه و افزایش تولید و در نتیجه رشد و بالندگی هستند. عامل اصلی این حرکت سریع رو به رشد، تنوع در ابزارهای مالی با ضمانت اجرای بالا و میزان ریسک اندک است. قراردادهای آتی در بازارهای سرمایه جهان از اعتبار بالایی برخوردارند. اکثر بازارهای بزرگ دنیا، مبادلات نفتی، مواد معدنی، و بسیاری مبادلات دیگر خود را بر اساس قراردادهای آتی انجام می‌دهند. قراردادهای آتی نسبت به عقود و قراردادهای دیگر، از مزایای

بسیاری برخوردار است. قراردادهای آتی با توجه به نقش عمده‌ای که در مبادلات بین‌المللی دارا است، در بازار سرمایه و بورس کالا مطرح شده است. از شاخصه‌های اصلی قراردادهای آتی مدیریت ریسک و کاهش احتمال ضرر و زیان طرفین معامله، جلوگیری از نوسانات شدید بازار، سرعت در اصلاح قیمت‌ها و تعادل آن در بازار، تعمیق و افزایش کارایی بازار سرمایه است.

به دلیل اشکالاتی که فقهای عظام و صاحب‌نظران بر این قراردادها وارد ساخته‌اند، و از سوی دیگر با توجه به مزایای بسیار این قراردادها (ذکر آن گذشت) و لزوم همگامی با اقتصاد جهانی، قراردادهای آتی نیاز به بازنگری و تعمق بیشتری دارد.

ه: پیشینه پژوهش

با توجه به نوظهور بودن قراردادهای آتی در عرصه بازارهای اسلامی، کار پژوهشی و تخصصی چشمگیری در این راستا صورت نگرفته است. اکثر پژوهش‌ها به صورت مقاله، به بررسی کلی همه ابزار مشتقه در بازار سرمایه ایران پرداخته‌اند. برخی نیز در مورد مفاهیم و اصطلاحات، و تطابق آن با فقه مطرح شده است. از جمله این مقالات بررسی فقهی ابزارهای مالی مشتقه، به قلم مجید رضایی، بررسی قراردادهای تاخت (SWAPS) و آتی‌ها (FUTURES) بعنوان ابزارهای تامین مالی جدید مطابق با عقود اسلامی و حقوق مدنی ایران، به قلم محسن صیقلی و حسین کنعانی مقدم، فلسفه و سیر تکاملی ابزارهای مالی مشتقه و دیدگاه‌های فقهی، به قلم عصمت پاشا و برخی مقالات پراکنده در این موضوع هستند.

عمده‌ترین کار مربوط به رساله دکترای دکتر سید محمد حسینی عضو هیئت علمی دفتر مطالعات اسلامی است که تا حدی به مسائل فقهی پیرامون آن پرداخته است، که بنا به نظر ایشان برخی قسمتهای آن مسکوت می‌باشد. آقای غلام‌حسین معصومی‌نیا نیز در کتابی تحت عنوان

ابزارهای مشتقه (بررسی فقهی) به صورت کلی و اجمالی به بررسی مبانی فقهی و حقوقی همه ابزار مشتقه پرداخته است. یک عنوان کتاب از موسسه تحقیق و آموزش اسلامی بانک توسعه اسلامی به چاپ رسیده است، که قراردادهای آتی را ذیل (عقد سلف) بررسی می کند.

و: هدف از انجام پژوهش

در ادبیات اقتصادی تشکیل سرمایه و تامین آن در جهت رونق تولید و افزایش ثروت، و در نتیجه ایجاد اشتغال، از اهمیت ویژه ای برخوردار است. هر چه این موضوع در جامعه ای دچار ضعف باشد، به همان میزان آن کشور دچار مشکلات فراوان در تامین مالی بخش های زیربنایی خود خواهد شد. عملکرد ضعیف بازار بورس ایران از زمان تشکیل و آغاز به کار، و سهم اندک آن در جلب سرمایه و تجهیز منابع پس انداز، همواره اقتصاد کشور را در زمینه تامین سرمایه دچار مشکل کرده است. در مقایسه با دیگر اقتصادهای دنیا، همواره کمبود بازار سرمایه قدرتمند و پویا و امن، بازار سرمایه ایران را می رنجاند. بنابراین گسترش بازار سرمایه و کارآمد کردن آن ضروری است و یکی از راهکارها، ابداع ابزارهای مالی جدید منطبق با موازین فقهی اسلام است.

در این جستار برآنیم با مطالعه و تحقیق در آراء فقها و حقوقدانان و صاحب نظران، جایگاه قراردادهای آتی را در عرصه تجارت کشور و بازار سرمایه ایران بررسی و خطوط اصلی حرکت در این راستا تبیین شود.

این تحقیق می تواند علاوه بر قابلیت استفاده برای پژوهش گران و دانش پژوهان مراکز آموزشی، برای برنامه ریزان و سیاست گذاران اقتصادی و مالی کشور مورد استفاده قرار گیرد.